

نقش حسابداران در شفافیت اقتصادی و مالی در جامعه

آرش محمدی نافچی

دانشجوی کارشناسی ارشد حسابداری، واحد فارس، دانشگاه آزاد اسلامی، چهار محال و بختیاری، ایران.

Arashmohammadi70nafchi@gmail.com

شماره ۳۱ / بهار ۱۳۹۹ (جلد اول) / صص ۶۸-۷۹
چشم انداز حسابداری و مدیریت (دوره سوم)

چکیده

یکی از مهمترین مسائلی که در فضای اقتصاد دنیا به عنوان یک پیش فرض وجود دارد، شفافیت اطلاعات مالی و اقتصادی است که برای کلیه استفاده کنندگان از اهمیت وافری برخوردار است. با وجود اهمیت این مفهوم، تاکنون تعریف جامعی از آن ارائه نشده است. لذا، امروزه رعایت دیدگاه اقتصادی و مالی در حسابداری، بحثی مهم و کلیدی به شمار می‌رود چون حرفه حسابداری با مقوله اقتصادی و مالی بیگانه نیست. عوامل بسیاری در شفافیت اطلاعات مالی نقش دارند که مهمترین و اثرگذارترین آنها مؤلفه‌های مالی می‌باشند. شفافیت مالی پایه و اساس تصمیم‌گیری‌های اقتصادی سرمایه‌گذاران بالقوه و بالفعل است. زیرا یکی از الزامات رقابت سالم، دسترسی همه مشارکت‌کنندگان بازار به اطلاعات شفاف است. از این جهت می‌توان شفافیت اطلاعات را پدیده‌ای اجتماعی دانست که بر روابط اجتماعی متقابل افراد در بازار به شدت اثرگذار است. طبیعتاً در بازاری که اطلاعات مالی و اقتصادی از سطح شفافیت لازم برخوردار نباشند، نه تنها تصمیم‌گیری صحیح و مناسب برای سرمایه‌گذاران بالفعل دشوار شده و زمینه خروج آنها را از بازار مهیا می‌نماید، بلکه مانع ورود سرمایه‌گذاران بالقوه به بازارهای مالی می‌شود. به سخن دیگر، هر چه شفافیت اطلاعات ارائه شده کمتر باشد، صرف ریسک ناشی از شرایط ابهام و بازده مورد نیاز سرمایه‌گذاران افزایش می‌یابد.

واژگان کلیدی: حسابداران، شفافیت اقتصادی، شفافیت مالی.

مقدمه

امروزه نقش و جایگاه برجسته شفافیت^۱ از شاخص‌های کلیدی در حکمرانی جدید محسوب گردیده و به همین خاطر است که حسابداری نیز به عنوان وسیله ارتقاء این شاخص اهمیت پیدا کرده است. زیرا شفاف‌سازی نقشی بی‌بدیل در توسعه و پیشرفت کشورها و ارتقاء رفاه شهروندان دارد. به بیان دیگر، شفافیت یکی از موثرترین روش‌های تنظیم اقتصاد است. همچنین یکی از

¹ Transparency

مهمترین عواملی که موجب جذابیت شرکت‌ها از دیدگاه ذینفعان و سرمایه‌گذاران می‌شود، شفافیت است (مدهانی^۱، ۲۰۰۹). شفافیت، هسته مرکزی گزارشگری مالی مدرن^۲ است که به استفاده‌کنندگان در شناخت واحد تجاری کمک می‌کند. با این وجود، تعریف جامعی از آن ارائه نشده است (فرانسیس و همکاران^۳، ۲۰۰۴). بر اساس دیدگاه (ویشواناث و کافمن^۴، ۲۰۰۱) شفافیت عبارت است از افزایش جریان به موقع و قابل اتکاء اطلاعات مالی، اقتصادی، اجتماعی و سیاسی که در دسترس همه ذینفعان مربوط باشد. آنان برای شفاف بودن اطلاعات سه معیار را عنوان نمودند که عبارتند از:

۱- دسترسی یا در دست بودن اطلاعات. ۲- مربوط بودن. ۳- کیفیت و قابلیت اعتماد.

آنها عدم شفافیت را به عنوان ممانعت عمدی از دسترسی به اطلاعات، ارائه نادرست اطلاعات یا ناتوانی بازار در کسب اطمینان از کفایت مربوط بودن و کیفیت اطلاعات ارائه شده تعریف نموده‌اند و معتقدند که کمبود شفافیت تا حدودی سرمایه‌گذاران را نسبت به شفافیت اطلاعات اقتصادی و مالی مشکوک می‌کند. از دیدگاه بارث و اسپچیر^۵ (۲۰۰۸) شفافیت بدین معناست که گزارش‌های مالی واحد تجاری، واقعیت‌های اقتصادی واحد تجاری را به شیوه‌ای که برای استفاده‌کنندگان صورت‌های مالی قابل درک باشند، ارائه کنند. واژه شفافیت در اصطلاح گسترده بیانگر دسترسی آزاد به تصمیم‌گیری و آزاد اطلاعات است (پنسیک^۶، ۲۰۰۸) که عرضه این اطلاعات برای مصرف‌کننده، به منظور رسیدن وی به انتخاب آگاهانه، موجب افزایش شفافیت در ارزیابی عملکرد شده و می‌تواند موجب افزایش رقابت و ارتقای کیفیت تصمیم‌گیری شود (هاهن^۷، ۲۰۰۸) برخی پژوهشگران معتقدند میزان شفافیت به درک ذینفعان بستگی دارد. از نظر این پژوهشگران شفافیت عبارت است از ادراک ذهنی فرد از مطلع بودن درباره خصوصیات و فعالیت‌های طرف دیگر (هاتمن و الکسون^۸، ۲۰۰۴). کلهر^۹ (۱۹۸۳) شفافیت را در حسابداری اینچنین تعریف می‌کند، نمایش واضح یک واقعیت با یک وضعیت در ترازنامه و یا صورت مالی دیگر و یا یادداشت‌های همراه آنها و یا در گزارش حسابرسی. امینی (۱۳۹۸) در تعریف شفافیت بیان نمود که شفافیت، اصلی است که افراد بتوانند از تصمیم‌های اداری، معاملات تجاری و ... که زندگی آنها را تحت تاثیر قرار می‌دهد، نه فقط از اصل موضوع، بلکه از موضوعات مختلف و شیوه‌های تصمیم‌گیری آنها شوند، شفافیت مفهومی سیال و انعطاف‌پذیر است. نیلسون و مادسن^{۱۰} (۲۰۰۹) شفافیت را وضعیتی تعریف می‌کند که در آن استفاده‌کننده اطلاعات بر همه چیز واقف بوده و بر اساس اطلاعات شفاف بتواند هر موضوعی را مورد بررسی قرار دهد (هندریکسن و فن‌بردا^{۱۱}، ۱۹۹۲). اصطلاح شفافیت در گسترده‌ترین مفهوم خود به معنای ارائه اطلاعات است. منظور همان انتشار اطلاعات مالی و غیرمالی و اثرگذار یک شرکت در گزارش‌های مالی و غیرمالی است.

برگلاف^{۱۲} (۲۰۰۵) مزیت اطلاعاتی مرتبط با شفافیت اطلاعات مالی و اقتصادی این است که آگاهی و اطمینان سرمایه‌گذاران افزایش یافته و منجر به ایجاد اعتماد در بین سهامداران می‌شود و هزینه سرمایه سهام عادی شرکت را کاهش می‌دهد و

¹ Madhani

² Modern Financial Reporting

³ Francis et al

⁴ Vishwanath & Kaufmann

⁵ Barth & Schipper

⁶ Pencek

⁷ Hahn

⁸ Hultman & Axelsson

⁹ Kohler

¹⁰ Nielsen & Modsen

¹¹ Hendriksen & Van Breda

¹² Berglof

شفافیت اطلاعات مالی و اقتصادی می‌تواند کیفیت تصمیمات سرمایه‌گذاران را تحت تاثیر قرار دهد. تامسون و یانگ^۱ (۲۰۰۲) تاکید کرده‌اند، برای اینکه اطلاعات مالی یک شرکت شفاف باشد، افشای شرکت باید در بردارنده میزان کامل و صریحی از فعالیت‌های مالی و عملیاتی شرکت باشد.

اهمیت و ضرورت شفافیت

(فلورینی^۲، ۱۹۹۹) اذعان می‌دارد که شفافیت نقطه مقابل پنهان‌کاری است، شفافیت ابزاری برای تسهیل فرایند ارزیابی عملکرد شرکت‌ها است که تأکیدی بر حق دسترسی به اطلاعات با در نظر گرفتن حریم هر دو طرف استفاده‌کننده و تهیه‌کننده است. تجویدی (۱۳۸۷) در بیان ضرورت اجتناب ناپذیر شفافیت بیان می‌نماید که از مهمترین راه‌های پیشگیری بروز تبانی، تقلب و فساد در بازار سرمایه است. وجود شفافیت منجر به عدم تحریف اطلاعات و پنهان نکردن اطلاعات و الزام به افشای کلیه اطلاعات مربوط در فرایند تصمیم‌گیری می‌تواند تا حدی عدم تقارن اطلاعاتی را کاهش دهد. از دیدگاه (فکوهی، ۱۳۹۳) اهمیت شفافیت ضرورت تدوین سیاست‌های مشخص و ساختارهای سازمانی مناسب را برای ارزیابی و بهبود شفافیت ایجاد می‌کند، لذا، شفافیت میزان دقت و کیفیت و درستی اطلاعات دریافتی و کامل بودن آنها و در یک کلام، کیفیت اطلاعات را بیان می‌کند. حساس‌یگانه و باغومیان در رابطه با ضرورت وجود شفافیت بیان می‌نمایند که شفافیت عاملی کلیدی در کارکرد مطلوب یک بازار کارای سرمایه می‌باشد.

هدف اصلی شفافیت

قرار گرفتن اطلاعات در اختیار مردم است تا ابهامی برای مردم باقی نماند، به بیان دیگر، با دقت در مفهوم و هدف شفافیت مشخص می‌شود که وظیفه حسابداران، مدیران مالی و حساب‌برسان در شفاف سازی اطلاعاتی که در اختیار گروه‌های مختلف بهره‌بردار از این اطلاعات قرار می‌گیرد بسیار اساسی و تاثیرگذار است. حیدری (۱۳۸۳) هدف از شفافیت، اجازه دادن به افراد، بازارها و دولت‌هاست تا واحدهای اقتصادی را در قبال سیاست‌ها و عملکردهایشان پاسخگو نگه دارند. بنابراین، یکی از الزامات رقابت سالم و رشد و توسعه جوامع دسترسی همه مشارکت‌کنندگان و ذینفعان بازار به اطلاعات شفاف است. شفافیت ضامن حمایت از عدالت و نفع عمومی است. شفافیت، یکی از مهمترین ابزارهای جدایی‌ناپذیر حسابداری و از ارکان بازارهای مالی است و قطعاً یکی از پایه‌های اصلی ایجاد ثبات و انضباط مالی کشور است. به بیان دیگر، شفافیت یک عامل پیشرفت و تعالی بازارهای مالی است. لذا، شفافیت اطلاعات مالی منجر به اتخاذ تصمیمات درست و بهینه در کشور می‌شود و به عنوان اولین گام به منظور مبارزه با فساد اقتصادی و ... می‌باشد. همچنین شفافیت اقتصادی و مالی یکی از عوامل مهم در توسعه کشور است که تاثیر پررنگی در بهبود محیط کسب و کار دارد. این مهم می‌تواند کارایی سرمایه‌گذاری را با کاهش عدم تقارن اطلاعاتی بهبود و تقویت بخشد. امنیت حسابداری با شفافیت توأم است و شفافیت در تصمیمات سرمایه‌گذاران نقش مهمی را ایفا می‌کند و بدون وجود شفافیت هیچ سرمایه‌گذار اقتصادی نمی‌تواند تصمیمات درست و مناسبی را اتخاذ نماید. به سخن دیگر، بحران‌های مالی امروز به دلیل نبود شفافیت لازم در گزارش‌های مالی است که به تبع آن این عامل منجر به ضعف و

¹ Thompson & Yeung

² Florini

نابسامانی شده است و اگر اطلاعات از شفافیت لازم برخوردار نباشند احتمال اتخاذ تصمیمات نادرست توسط گیرنده اطلاعات افزایش می‌یابد (پررا^۱، ۱۹۸۹).

سطوح شفافیت

نیلسن و مادسن (۲۰۰۹) سطوح مختلفی را برای شفافیت مطرح نموده‌اند که عبارتند از:

✓ شفافیت در گزارش‌های ارائه شده

✓ شفافیت در افشای اطلاعات عمومی

✓ شفافیت در گزارش‌های مدیریتی

که هر کدام به نسبتی پاسخگو بودن مدیر را نشان می‌دهد.

شفافیت نیاز به فرهنگ‌سازی و وحدت دارد

خواجه (۱۳۹۸) نقش حسابداری برای جامعه بسیار مهم و ضروری است، زیرا برای بهبود اوضاع تلاش می‌کند و ارمغان خدمت ایشان شفافیت و نشاط اخلاقی و اجتماعی است. بدین جهت شفافیت نیاز به فرهنگ‌سازی دارد و فرهنگ‌سازی هزینه‌بر است. برای ایجاد شفافیت در هر حوزه‌ای باید هزینه نمود. فرقی هم نمی‌کند چه حوزه‌ای باشد. جامعه فرهیخته کشور در حال پرداخت بیشترین بها برای ایجاد شفافیت است. حسابداری زبان تجارت است، زبانی شفاف که در عمل می‌تواند حسابداران را با مدیران، مهندسان، معلمان و سایر اقشار جامعه پیوند دهد که می‌توان با این شرایط آن را وجه اشتراک افراد جامعه قرار داد. حسابداری علم اعداد است علمی که تلفیق آن با شفافیت و رعایت اخلاق می‌تواند از بیراهه رفتن بشر جلوگیری نماید. در این راستا، شفافیت نیاز به وحدت دارد و این امر با ترسیم چشم‌اندازی روشن برای همکاری مدیران، حسابداران و حساب‌برسان لازم و ضروری است. زیرا سرعت گام برداشتن در مسیر، با ارتقاء مقام و منزلت و شأن حرفه‌ای حسابداری فزونی خواهد یافت.

شفافیت بها دارد

ثقفی (۱۳۹۸) بنیانگذار و نخستین رئیس انجمن حسابداری ایران معتقد است که شفافیت بها دارد و منافع شفافیت باید از بهای آن بیشتر باشد. ایشان درباره نقش حسابداران در شفافیت اقتصادی^۲، مالی، اخلاقی، اجتماعی، سیاسی و ... اظهار داشتند که اجرای استانداردهای گزارشگری بین‌المللی شفافیت کامل یا شفافیت بهتری نسبت به وضعیت کنونی به ارمغان می‌آورد. وی اذعان نمود شفافیت نیز مانند سایر موضوعات بها دارد و ممکن است بهای شفافیت بیشتر از بهای شفاف نبودن باشد و بهای شفافیت باید حتماً در حدی باشد که از منافع حاصل آن بیشتر باشد. (بوشمن و همکاران^۳، ۲۰۰۴) اذعان می‌دارند که وجود شفافیت از یک سو به سهامداران خرد اطمینان می‌دهد که همواره اطلاعات قابل اتکاء و به موقع در خصوص ارزش شرکت دریافت خواهند کرد و سهامداران عمده و مدیران در پی تزییع حقوق آنها نیستند و از سوی دیگر مدیران را برای تلاش در جهت افزایش ارزش شرکت به جای پیگیری منافع کوتاه‌مدت شخصی ترغیب می‌نماید و در نتیجه می‌تواند از میزان و شدت

¹ Perera

² Economic Transparency

³ Bushman et al

رسوایی‌های مالی به میزان قابل توجهی بکاهد. (فرای^۱، ۲۰۰۳) راه موفقیت سازمان‌ها، شرکت‌ها، جامعه و ... را تدوین و به اجرا گذاشتن سیاست و شفافیت اقتصادی می‌داند و داشتن این امر را ضروری می‌پندارد. بر اساس دیدگاه فورسیت^۲ (۱۹۸۰) شفافیت اقتصادی در تمام کشورها به نوع استانداردهای جامعه، فرهنگ، ماهیت وضعیت و نتایج بستگی دارد که تفسیرهای زیادی برای نگرش به موضوع اقتصادی وجود دارد.

اهمیت و ضرورت شفافیت مالی

شفافیت مالی^۳ در بازار به عنوان یکی از مؤثرترین متغیرها بر تعیین استراتژی سرمایه‌گذاری در بازارهای مالی مطرح بوده است. شفافیت مالی کمک می‌کند تا اطمینان به دست آید که دولت‌ها زمانی که تصمیم‌های اقتصادی می‌گیرند تصویر دقیقی از امور مالی خود از جمله مخارج و منابع تغییرات سیاست و ریسک‌های نهان در امور مالی عمومی دارند. افزون بر این شفافیت مالی اطلاعات مورد نیاز قانونگذاران، بازارها و شهروندان برای پاسخگو ساختن دولت‌ها را فراهم می‌آورد. به سخن دیگر، بحث شفافیت مالی اولین بار توسط پدر حسابداری لوکا پاچیولی^۴ در سال ۱۴۹۴ مطرح گردیده است. استانداردهایی مالی از آن زمان تاکنون از طریق گروه‌های دولتی، سازمان‌های حرفه‌ای و شرکت‌های مستقل توسعه یافته است. بنابراین، واضح است که ماهیت کار حسابداران به سطح بالایی از شفافیت مالی نیاز دارد، شناخت شفافیت مالی می‌تواند حسابداران را جهت شناسایی معضلات مالی کمک کند و در جهت انتخاب صحیح یاری نماید، اگر چه ممکن است به نفع شرکت نباشد، اما برای ذینفعان و سرمایه‌گذارانی که از اطلاعات استفاده می‌کنند، مفید است. آموزش شفافیت مالی آنچنان مهم است که دانشگاه‌ها در سال ۱۹۸۰ شروع به تدریس شفافیت مالی در کسب و کار نمودند و در سال ۱۹۹۳، اولین مرکز ایالات متحده که بر مطالعه مالی در حرفه حسابداری تمرکز داشت در دانشگاه ایالتی نیویورک در بینگهامتون افتتاح شد. به سخن دیگر، شفافیت اطلاعات مالی شرکت‌ها از آن رو ضرورت دارد که اگر شرکت‌ها به نحو صحیحی استراتژی‌های خود را برنامه‌ریزی و اجرا نکرده باشند و با توجه به تغییرات محیطی آن را مورد بازنگری قرار ندهند، یقیناً منجر به ورشکستگی آنها خواهد شد. به همین دلیل هر چه شفافیت اطلاعات مالی که یکی از عوامل مهم در کارایی بازار است بیشتر باشد به همان اندازه این نقش بهتر ایفا خواهد شد (چیانگ^۵، ۲۰۰۵).

اهمیت و ضرورت شفافیت اقتصادی

وجود شفافیت اقتصادی، در فعالیتهای واحد اقتصادی درک سرمایه‌گذاران، را از فعالیتهای مدیریت افزایش می‌دهد و منجر به کاهش عدم تقارن اطلاعاتی ناشی از برنامه‌های اجتناب مالیاتی و سایر پنهان کاری‌ها می‌شود (مکنیکولز و استوبن^۶،

¹ Fry

² Forest

³ Forsyth

⁴ Fiscal Transparency

⁵ Luca Pacioli

⁶ Chiang

⁷ McNichols & Stubben

۲۰۰۸) چرا که ارائه اطلاعات شفاف و اثرگذار از طرف واحدهای اقتصادی، امکان برآورد دقیق و صحیح سود واحد تجاری توسط تحلیل‌گران مالی را فراهم و باعث کاهش مدیریت سود توسط افراد درون سازمانی می‌شود (آتوود و همکاران، ۲۰۱۰).

شفافیت نظام مالی مانع از فساد اقتصادی است

(بهمنش، ۱۳۹۸) شفاف‌سازی امور مالی از فساد اقتصادی جلوگیری می‌کند. از این رو، حسابداری به دلیل اینکه ابزار شفافیت و پاسخگویی می‌باشد. قطعاً یکی از پایه‌های اصلی ایجاد و ثبات و انضباط مالی در اقتصاد یک کشور است. عملکرد حسابداران منجر به گزارشگری مالی می‌گردد که باعث اتخاذ تصمیمات اقتصادی و تخصیص بهینه منابع می‌شود. شفافیت اقتصادی اولین گام به منظور مبارزه با فساد اقتصادی و متعاقباً جلوگیری از تبعات منفی رشد اقتصادی و توسعه هر کشور می‌باشد. شفافیت اطلاعاتی و اقتصادی یکی از عوامل مهم توسعه اقتصادی است که تاثیر پررنگی نیز در رقابت‌پذیری اقتصادی و بهبود محیط کسب و کار دارد. زمانی جریان سرمایه به سوی فعالیتهای اقتصادی سرازیر می‌شود که تصمیمات صاحبان سرمایه در زمینه سرمایه‌گذاری، بر پایه اطلاعات مالی شفاف، معتبر و قابل اتکاء باشد که این مهم توسط حسابداران محقق می‌شود. از این رو، شفافیت از مهم‌ترین ارکان بازارهای مالی است و این مهم می‌تواند کارایی سرمایه‌گذاری را با کاهش عدم تقارن اطلاعاتی بهبود بخشد. به سخن دیگر، حسابداری به مثابه زبان کسب و کار و گزارشگری مالی با استفاده از فرایند حسابرسی داخلی و حسابرسی مستقل، در بنگاه‌های اقتصادی، مهم‌ترین ابزار شفافیت برای استفاده‌کنندگان درون سازمانی و برون سازمانی به شمار می‌آید. این شفافیت و اعتمادی که از فرایند گزارشگری مالی حاصل می‌شود می‌تواند به عنوان یکی از مهم‌ترین عوامل جذب سرمایه‌های خارجی و تعاملات با اقتصاد بین‌المللی، تلقی شود؛ به طوری که ملاحظه می‌شود حسابداری و حسابداران در جای جای الگوی ترسیم شده برای اقتصاد مقاومتی نقشی حساس و بی‌بدیل بر عهده دارند.

نقش حسابداران در شفاف‌سازی اقتصادی

(صنعتی‌زاده، ۱۳۹۸) به موازات تدوین استراتژی کلی حاکم بر هر سازمان «اعم از سازمان خانواده، شرکت، شهر، کشور و نهایتاً جهان» زیر مجموعه‌ها و واحدهای کوچکتر از آن متاثر خواهند شد «به عبارت دیگر محیط کوچکتر تحت تاثیر محیط بزرگتر قرار خواهد گرفت». با این تفکر در خصوص شفاف‌سازی علاوه بر اعتقاد ذاتی و فکری کسانی که به تدوین و اجرای آن می‌پردازند باید با شناخت دقیق و کارشناسی شده در جهت مدیریت و اجرای آن نظارت مستمری داشته باشند. بدون تردید در این رابطه بهره‌گیری از پژوهشگاه‌ها و آکادمی‌های مجهز و قوی مسیر علمی و منطقی‌تری را تصویر خواهند نمود. اما به صورت عام شفاف‌سازی مراحل زیر را شامل می‌شود:

الف: تدوین نقشه راه

- ✓ اعتقاد قلبی و ذاتی به موضوع در مدیران و راهبران جامعه عاری از هر گونه شائبه سیاسی.
- ✓ زمینه‌سازی امکانات و زیر ساخت‌ها که قطعاً با تلفات و خسارات قابل توجهی مواجه خواهد شد.
- ✓ فراهم نمودن فرهنگ پذیرش موضوع در جامعه «قانون‌مداری» و فرهنگ‌سازی لازم و مستمر.

¹ Atwood et al

✓ بکارگیری علوم و فنون روز در ابعاد پیشرفته آن، هوش مصنوعی و هوشمندسازی به منظور حذف سلیقه‌ها و اظهار نظرها.

✓ تربیت و آماده نمودن نیروی انسانی مورد نیاز.

ب: اجرای شفاف‌سازی

❖ بهره برداری کلاسه شده از استانداردهای تدوین شده داخلی و خارجی.

❖ ورود به ارگان‌های پاسخگو با اولویت بانک‌ها و رأس آن بانک مرکزی، بازار سرمایه، سازمان مالیاتی، سایر ارگانها و وزارتخانه‌های ذی‌ربط (تعاون، کشور، مسکن، شهرسازی، کشاورزی، جهادکشاورزی، جهادسازندگی و بهداشت و ... و ثبت اسناد، ثبت شرکت‌ها و صندوق‌های بازنشستگی).

❖ نظارت و بهبود مستمر.

❖ در راستای پذیرش اصول و قواعد حاکم بر بازارهای جهانی «تدوین و تکمیل استانداردها» و نهادینه کردن آنها در بنگاه‌های اقتصادی هدف.

❖ طبیعتاً نتیجه و خروجی که مد نظر نهایی است از طریق تدوین گزارش‌های مالی و ارائه اعداد و ارقام مفهوم‌دار و با معنا حاصل این تلاش و برنامه‌ریزی خواهد بود.

از این رو، حسابداران به عنوان سردمداران اجرائی این تفکر نقشی عمیق و آینده‌ساز در رشد و توسعه اقتصادی کشور داشته و خواهند داشت. جایگاه حسابداران و حساسیت مسئولیت‌ها و همچنین پاسخگویی‌ها در گزارشات خود نمود عینی شفاف‌سازی خواهد شد. به عبارت دیگر، نقش حسابداران در شفاف‌سازی یعنی تبیین واقعیات موجود در بنگاه‌های اقتصادی و اشخاص و ارائه آمار و ارقام و گزارشات پاک در قالب‌های تدوین شده به عموم مردم و اشخاص متقاضی. بدیهی است این اتفاق زمانی کامل خواهد شد که اداره ملی پشتوانه آن قرار گیرد.

(ساموئل و روبرت، ۲۰۰۲) عنوان می‌کنند که شفافیت اقتصادی می‌تواند ابزاری قوی برای ایجاد اعتماد بین شهروندان یک جامعه بکار گرفته شود، شفافیت بیشتر برای اقتصاد ضروری است، زیرا باعث بهبود تخصیص منابع می‌گردد و مستقیماً با کارایی و رشد اقتصادی سر و کار دارد به همین دلیل نقصان اطلاعات شفاف اقتصادی در بازار موجب افزایش هزینه معاملات و شکست بازار خواهد شد. از این رو، در بسیاری از شکست‌های اخیر بازار سرمایه، نبود شفافیت به عنوان یکی از عوامل تاثیرگذار قلمداد شده است.

عدم شفافیت: مانع رشد بازارهای پولی

(اطرج، ۱۳۹۸) بیان می‌دارد که تحقیقات و بررسی‌های جهانی که از طرف فدراسیون بین‌المللی حسابداران جهان IFAC و همچنین انجمن بازرسان تقلب در سال‌های اخیر تحت عنوان، حرفه حسابداری، ایفای نقش مثبت در مبارزه با تقلب صورت گرفته نشان می‌دهد که افزایش در شاخص شفافیت بین‌المللی و بهبود شاخص فساد جهانی، با سهم بالای حسابداران در مبارزه واقعی با تقلب، همبستگی مثبت داشته و حسابداران می‌توانند، نقش بزرگی در کاهش فساد در سراسر جهان ایفا کنند. ضمن آنکه بر نقش مهم حرفه حسابداری در راستای حمایت از منافع عمومی و تاثیر مثبت حسابداران در مبارزه با فساد، تاکید شده است. عدم شفافیت به عنوان افت و مانع اصلی رشد اصلی بازارهای پولی، سرمایه و تجارت الکترونیکی به شمار می‌رود. از سوی دیگر، بدون شک تولد و ظهور شرکت‌های دانش بنیان و کسب و کارهای نوپا و ورود آنها به بازارهای سرمایه و تغییر

روش‌های قیمت‌گذاری آنها دغدغه‌های خاصی را برای متخصصین و مردم بوجود آورده است. بدین لحاظ در جهان دانشی امروز مدیران دیگر نمی‌توانند برای ارزش‌گذاری شرکت‌ها به معیارهای سنتی مالی به عنوان مبنایی مطلق برای تصمیم‌گیری اکتفا کنند بلکه استفاده از فناوری‌های نوین و ملاک‌های سنجش جدید و شفافیت جدی برای تصمیم‌گیری لازم است. به ویژه که امروزه ارزش واقعی دارائی‌های نامشهود و فکری و مالکیت‌هایی نظیر اختراعات، نوآوری‌های فناورانه، نام تجاری، برند، طرح‌های صنعتی، اسرار تجاری و کپی و رایت به ویژه در شرکت‌های دانش بنیان و در صورت‌های مالی و بررسی تاثیر آنها بر عملکرد شرکت‌ها بیش از پیش افزایش یافته به طوری که حجم دارایی‌های معنوی و فکری آنها به مراتب بیش از دارایی‌های فیزیکی است. عدم شفافیت از دیدگاه مالی و اقتصادی از جمله عواملی که باعث گسترش فساد می‌شود عدم انتشار اطلاعات در اقتصاد و عدم شفافیت اطلاعات اقتصادی و مالی است. وقتی مودی انتشار اطلاعات و شفافیت در اقتصاد را نبیند بعضاً در خود این امکان را می‌بیند که از مالیات فرار کند. زیرا عدم شفافیت، مانعی برای نظارت دقیق و موثر بر فعالیت‌های مالی و اقتصادی شرکت‌هاست.

عدم شفافیت در زمینه‌های مختلف از جمله در بودجه‌های سنواتی دولت، قراردادهای دولتی، واگذاری شرکت‌های دولتی، انواع کمک‌ها و پرداخت‌های انتقالی دولت و همچنین صورت‌های مالی بانک‌ها و شرکت‌های دولتی، می‌تواند سرمنشأ بسیاری از سوءاستفاده‌ها و مفاسد اقتصادی باشد. هرگونه عدم شفافیت در موارد مذکور، از یک طرف زمینه فساد و سوءاستفاده را فراهم می‌سازد و از طرف دیگر، امکان رصد کردن و نظارت بر گردش مالی دولت را دشوارتر می‌کند.

لنگ و میفیت^۱ (۲۰۱۱) بیان می‌نمایند که عدم شفافیت موجب بدبینی و کژ اخلاقی شده و در نهایت به ارزش‌گذاری ضعیف شرکت و عدم اطمینان بینجامد. چنین عدم اطمینانی، ریسک اطلاعاتی برای بازیگران بازار به دنبال دارد و تامین سرمایه در این شرایط مستلزم نرخ بازده بالاتر و در نتیجه هزینه سرمایه بیشتر خواهد بود که می‌تواند کاهش قیمت سهم و عدم نقدشوندگی آن را به دنبال داشته باشد. لذا، شفافیت منجر به افزایش آگاهی و اطمینان سرمایه‌گذاران می‌شود.

یو^۲ (۲۰۰۵) نشان داد که عدم شفافیت یا شفافیت پایین موجب می‌شود که اطلاعات کافی برای ارتباط برقرار کردن با سرمایه‌گذاران وجود نداشته باشد و عدم تقارن اطلاعاتی شکل گیرد که در نهایت منجر به افزایش صرف ریسک اطلاعات می‌شود.

شفافیت اطلاعات مالی

شفافیت اطلاعات مالی را می‌توان دسترسی گسترده به اطلاعات مربوط و قابل استناد در مورد عملکرد، وضعیت مالی، فرصت‌های سرمایه‌گذاری، راهبردی، حاکمیت و ارزش خطرپذیری شرکت‌ها در اقتصاد تعریف کرده‌اند (بوشمن و همکاران، ۲۰۰۴). شفافیت در اطلاعات مالی از یک سو به سهامداران خرد اطمینان می‌دهد که همواره اطلاعات قابل اتکا در مورد ارزش شرکت دریافت خواهند کرد و سهامداران عمده و مدیران در پی تزییع حقوق آنها نیستند و از سوی دیگر مدیران را برای تلاش در جهت افزایش ارزش شرکت به جای پیگیری منافع شخصی کوتاه‌مدت ترغیب می‌کند (نوبخت، ۱۳۸۳). شفافیت اطلاعات مالی کیفیت تصمیمات سرمایه‌گذاری را تحت تاثیر قرار می‌دهد. افشای کافی اطلاعات مالی توسط شخصیت اقتصادی به سرمایه‌گذاران و بستانکاران در جستجوی فرصت‌های سرمایه‌گذاری یاری می‌کند و به این ترتیب سرمایه به

¹ Lang & Maffett

² Yu

کارترین شرکت‌ها روانه می‌شود و تامین مالی از طریق سرمایه‌گذاری صحیح انجام می‌شود (چونگ و همکاران^۱، ۲۰۱۰). کروس^۲ (۱۹۸۲) در باب شفافیت مالی چنین بیان می‌دارد که هر چه شرکت‌ها در تهیه صورت‌های مالی دارای شفافیت و ثبات رویه بیشتری باشند، حسابرسی آن توسط حسابرسان نیز کم در دستر است. بنابراین، به میزانی که کیفیت گزارشگری مالی پایین است، عدم اطمینان اطلاعات افزایش می‌یابد و حسابرسان برای اطمینان یافتن از صحت اقلام مندرج در صورت‌های مالی باید وقت بیشتری را صرف بررسی حساب‌ها و اقلام مندرج در صورت‌های مالی نمایند.

مزایای شفافیت اطلاعات مالی و اقتصادی

مزایای بالقوه شفافیت بر اساس دیدگاه (استین^۳، ۲۰۰۳) در این حیطه عبارتند از:

۱- اداره صحیح و با برنامه اقتصادی.

۲- جلوگیری از فساد و رانت.

۳- افزایش ثروت ملی از طریق دریافت مالیات از ثروتمندان.

۴- باعث عادلانه شدن پرداخت رایانه‌ها می‌شود.

وضعیت ایران در دنیا در رابطه با شفافیت اطلاعات مالی و اقتصادی

بر اساس گزارش «سی، پی، ای» در بازه زمانی ۲۰۱۲-۲۰۱۳ که در مورد شفافیت اطلاعات مالی و اقتصادی انجام شده است دانمارک دارای رتبه اول و در صدر جدول قرار دارد و دارای شفاف‌ترین اطلاعات و کمترین فساد مالی و اقتصادی در جهان می‌باشد و بالاترین امنیت را در بین کشورهای جهان دارد که علت این امر عدم وجود رشوه، عملکرد عالی و باز پخش عمومی می‌باشد و ایران از بین ۱۷۷ کشور دارای رتبه ۱۴۴ است. این وضعیت در مقایسه با کشورهای عربی منطقه چندان مناسب نیست به گونه‌ای که کشورهای کویت (۶۹)، اردن (۶۶)، عربستان (۶۳)، عمان (۶۱)، قطر (۲۸)، امارات متحده (۲۶) رتبه بهتری از ایران دارند. از سوی دیگر، با توجه به پژوهش‌های انجام شده در زمینه معیارهای شفافیت اعم از مالی، اقتصادی، سیاسی، اخلاقی، اجتماعی، مدیریتی توسط مؤسسه استاندارد اند پورز^۴ (۲۰۰۲) در سایر کشورها نشان می‌دهد که ایران نسبت به کشورهای اروپایی، آمریکایی و حتی آسیایی از نظر میزان شفافیت جایگاه پایین‌تری دارد و دارای روند کاهشی و نامطلوب است و متأسفانه رو به سقوط است که طی سال‌های گذشته این بدترین رتبه کشور می‌باشد که در سطح ۹۵٪ میزان شفافیت فاقد همبستگی و عدم وجود انگیزه کافی جهت افزایش شفافیت در شرایط جاری است. در حالیکه میزان شفافیت شرکت‌های آمریکایی، اروپایی و آسیایی دارای مطلوبیت است و نسبت به سایر کشورها تفاوت چشمگیری دارد و در این بین انگلیس حائز بالاترین سطوح شفافیت در جهان است. این مؤسسه بیان نمود که شفافیت بیشتر و بهتر منجر می‌شود که ذینفعان شرکت در خصوص روش‌های مالی، اقتصادی، اخلاقی، مدیریتی و ... شرکت آگاه‌تر شوند. همچنین جدیدترین آمار بیان می‌کند که کشورهای موزامبیک، بنگلادش و آنگولا در فهرست سال ۲۰۱۹ در کنار ایران قرار گرفته‌اند.

¹ Cheung et al

² Kross

³ Stein

⁴ Standard and Poor's (S & P)

بحث و نتیجه گیری

استفاده کنندگان اطلاعات مالی شرکت‌ها که همان ذینفعان هستند نیاز به اطلاعاتی قابل اتکا، شفاف و مفید دارند. افشای اطلاعات شفاف توسط مدیران نشان دهنده پاسخگویی صحیح مدیران به نیازهای افراد پاسخ‌خواه است. شفافیت اطلاعات مالی می‌تواند به تخصیص بهینه منابع کمک کند و هر گونه عدم تقارن اطلاعاتی را از میان بر دارد و کیفیت تصمیمات سرمایه‌گذاری را تحت تاثیر قرار دهد. همچنین شفافیت تاثیر مثبتی بر عملکرد شرکت‌ها دارد و می‌تواند از منافع سهامداران حفاظت کند. شفافیت اطلاعات مالی باعث افزایش میزان اعتماد آفرینی می‌شود. به سخن دیگر، حسابداران با ارائه اطلاعات برای ذینفعان جهت ارزیابی عملکرد نقش با اهمیتی در اعتماد آفرینی ایفا می‌کنند. واضح است که وجود شفافیت تا چه حد می‌تواند به کاهش اختلاس‌ها و ایجاد روندی مثبت و بدون فساد در جامعه کمک کرده و مردم را در دستیابی به یک زندگی بهتر یاری کند. اینجاست که تفاوت میان جوامع توسعه یافته و عقب مانده مشخص می‌شود. لذا، هرگاه عملکرد اقتصادی در بازارها دچار تزلزل می‌شود تحلیل‌گران با تاسف آن را معلول عدم شفافیت می‌دانند. فقدان شفافیت توسط شرکت‌ها، بین مدیران و مالکان عدم تقارن اطلاعاتی را افزایش می‌دهد و در شیوه تامین مالی تاثیرگذار است.

منابع

- ✓ بهمنش، سعید، (۱۳۹۸)، رئیس هیئت مدیره انجمن شرکت‌ها و مؤسسات حسابداری و حسابرسی، ویژه نامه ششمین همایش بزرگداشت روز حسابدار آذر ماه ۱۳۹۸ اصفهان.
- ✓ تجویدی، الناز، (۱۳۸۷)، شفافیت و کارایی بازار سرمایه، مجله حسابدار، شماره ۱۹۶.
- ✓ ثقفی، علی، (۱۳۹۸)، ویژه نامه ششمین همایش بزرگداشت روز حسابدار آذر ماه ۱۳۹۸ اصفهان، دانشگاه علامه طباطبایی.
- ✓ خواجه، سعید، (۱۳۹۸)، دبیر و عضو هیئت مدیره انجمن مدیران مالی، ویژه نامه ششمین همایش بزرگداشت روز حسابدار آذر ماه ۱۳۹۸ اصفهان.
- ✓ حساس یگانه، یحیی، باغومیان، رافیک، (۱۳۸۵)، نقش هیئت مدیره در حاکمیت شرکتی، ماهنامه حسابدار، سال بیستم، شماره ۳۰-۳۳.
- ✓ صنعتی‌زاده، رضا، (۱۳۹۸)، دبیر همایش، ویژه نامه ششمین همایش بزرگداشت روز حسابدار آذر ماه ۱۳۹۸ اصفهان.
- ✓ فکوهی، ناصر، (۱۳۹۳)، از فرهنگ تا توسعه، تهران، نشر فردوس.
- ✓ نوبخت، زهرا، (۱۳۸۳)، ارزیابی شفافیت اطلاعات شرکت‌ها در بورس اوراق بهادار تهران، پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته مدیریت مالی، دانشگاه الزهرا.
- ✓ Atwood, T. M. Drake, L. Myers, and Bushman, R. M., and A. J. Smith (2010), Book-tax Conformity, Earnings Persistence and the Association between Earnings and Future Cash Flows, *Journal of Accounting and Economics* 50 (1), 111-125.
- ✓ Berglof, E (2005), "What Do Firms Disclose And Why? Enforcing Corporate Governance and Transparency in Central and Eastern Europe, Working Paper, Stockholm School of Economics. Available At URL: <http://www.ssrn.com>.
- ✓ Bushman, R and Piotroski, J and Smith, A (2004), What determines corporate transparency? *Journal of accounting Research*. Vol. 42 No. 2 May 2004: 207-252.
- ✓ Barth, M. E. , and K. Schipper. (2008), Financial Reporting Transparency. *Journal of Accounting, Auditing, and Finance* 23, 173- 190.

- ✓ Cheung, Yan. Leung, Ping Jiang, B. & Weiqiang Tan (2010), A Transparency Disclosure Index Measuring Disclosures: Chinese Llisted Companies, *Journal of Accounting Public Policy*, No. 29, PP. 259–280.
- ✓ Chiang H. (2005), an Empirical Study of Corporate Governance and Corporate Performance. *Journal of American Academy of Business*, 6 (1), 95-101.
- ✓ Fry Louis W (2003), Toward a theory of spiritual leadership. *The Leadership Quarterly* 14: pp 693- 727.
- ✓ Forsyth, Donelson. R. (1980). Taxonomy of ethical ideologies. *Journal of Personality and Social Psychology*, 39, pp 175-184.
- ✓ Francis, J., R. LaFond, P. Olsson, and K. Schipper (2004), Costs of Equity and Earnings Attributes. *The Accounting Review*, 79 (4): 967- 990.
- ✓ Florini, A. M. (1999), Does the Invisible Hand Need a Transparency Glove? The Politics of Transparency, *The Annual World Bank Conference on Development Economics*, Washington. D.C. 28 to 30 April. Available at: www.worldbank.org [online][6 April 2013].
- ✓ Hultman, J., & Axelsson, B. (2004), towards a typology of transparency for marketing management research. *Industrial Marketing Management*, 36 (5), 627- 635.
- ✓ Hendriksen, E.S., Van Breda, M.F. (1992), *Accounting Theory*. 5th edition, United States of America: IRWIN.Inc.
- ✓ Hahn, V. (2008), Committees, sequential voting and transparency. *Mathematical Social Sciences*, 56 (3), 366–385.
- ✓ Kohler, Eric L. (1983), *Kohler's Dictionary For Accountants*. (5th ed.) Prentice-Hall, Inc.
- ✓ Kross, W. (1982), Profitability, earnings announcement time lags, and stock prices, *Journal of Business, Finance & Accounting*, 9, pp: 313–328.
- ✓ Lang, M. Lins, K and Maffet, M (2011), Transparency, liquidity and valuation: international evidence. Working paper. *Journal of Accounting Research*, Volume 50, Issue 3, pages 729–774, June 2012.
- ✓ Madhani, P. (2009). Role of Disclosure and Transparency in Financial Reporting. *The accounting world*, 2009, pp 63-66.
- ✓ McNichols M. and S. Stubben (2008), Does Earnings Management Affect Firms' Investment Decisions? *The Accounting Review*, 83 (6), 1571-1603.
- ✓ Nielsen, C., & Madsen, M. T. (2009), Discourses of transparency in the intellectual capital reporting debate: Moving from generic reporting models to management defined information. *Critical Perspectives on Accounting*, 22 (7), 847-854.
- ✓ Perera, M. H. B. (1989), Towards A Framework to Analyze the Impact of Culture On Accounting, *The International Journal of Accounting*, Vol. 24, pp. 42-56.
- ✓ Pencek, B. (2008), [Review of the book *Transparency: The key to better governance?*]. *Government Information Quarterly*, 25, 561-562.
- ✓ Stein, J. (2003), Agency, Information and Corporate Investment, In *Handbook of the Economics of Finance*, Edited by George Constantinides, Milt Harris and Rene Stulz, Elsevier, PP. 111-165.
- ✓ Thompson, P. And C.H. Yeung, (2002), The Determinants of Transparency for Singapore Listed Companies? *Proceeding Of The 10th Annual Conference Of Pacific Basin Finance, Economics And Accounting*, and Aug.7-8.
- ✓ Vishwanath T., & Kaufmann D. (2001), Toward Transparency: New Approaches and their Application to Financial. *The World Bank Research Observer*, 16(1), 41-57.

- ✓ Yu, Fan. (2005), Accounting transparency and the term structure of credit spreads. Journal of Financial Economics 75, 53–84 .